

PROCHÁZKY
OLOMOUCÍ
KROK ZA KROKEM
ULICEMI MĚSTA

TOMÁŠ KRYL

C PRESS

Procházky Olomoucí

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Tomáš Kryl
Procházky Olomoucí – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA** a.s.

⦿ Úvodní slovo

Není lehké psát o Olomouci, když o ní už existuje tolik knih od tolika slavných, slovných a vážených autorů, pánů historiků, velkých osobností.

Přesto jsem se o to s pokorou pokusil, především díky účastníkům mých pravidelných tematických vycházek Olomoucí, mým milým klientkám a klientům, od nichž vzešla prvotní myšlenka a na něž jsem při práci celou dobu myslel.

Rozhodl jsem se tedy podělit se s vámi o svůj pohled na Olomouc, která mě odmalíčka fascinovala a přitahovala svým jedinečným géniem loci, pestrou architekturou a přebohatou historií – bohužel občas v některých ohledech zapomenutou.

Zrodila se tak „zpověď patriota“, sestavená z jednotlivých střípků informací, stovek, tisíců různorodých částíček, které daly vzniknout barevně fascinující koláži vyprávění ve stylu, na němž si při své průvodcovské práci zakládám: tedy vyprávění příběhů v souvislostech.

Budu nesmírně rád, pokud zaujmou i vás.

Tuto knihu chci věnovat svým skvělým, milovaným rodičům a rodině jako vyjádření díky za všechnu jejich letitou, neochvějnou podporu, bez níž by tato publikace nemohla vzniknout.

Tomáš Kryl

Obsah

Zaniklá Olomouc 7

Velké proměny města	9	Kudy na hejtmanství?	14
Měšťanská střelnice	9	Když se kašna vydá na cesty .	14
Další olomoucká střelnice a Německý dům	10	Pozor, přichází Josef II.!	15
Kde byla Bělidla?	11	Vzhůru na hrad!	17
Blokové bourání ve jménu pokroku	12	Kam se poděla katedrála č. 1? .	18
Sůl nad zlato	13	Kde trpěl svatý Jan	18
		Jak se měnilo Horní náměstí . .	19
		Zmizelé Dolní náměstí	20

Olomoucké legendy, pověsti a domovní znamení 22

Ave, Caesar!	26	Bylo nebylo... Byl, či nebyl...? .	36
Oslepte hodináře!	28	Kam čert nemůže, nastrčí ženskou	37
Nevinné špičkování mistrů cechu ševcovského	31	Hastrmane, tatrmane, melou .	38
Jak všem ukázat manželovy parohy	31	Když strašidlo dělá politiku . . .	39
Láska i koně přenáší	33	Cikánko ty krásná, cikánko malá	39
Přeskoč, přelez, ale nepodlez? Prolez!	34	Do dvanácti a ani o chvíli déle	40
Sliby se maj plnit nejen o kostelích	35		

Slavní Olomoučané v Pánu 43

Židovský hřbitov	46	Jak synek ze Svatého Kopečku úspěšně v Peru podnikal...	56
Výkladní skříň podnikatelských kruhů	47	Z Olomouce až na výsluní československé politiky.	57
Evangelický hřbitov	50	Requiescat in pace	57
Katolický hřbitov	51	Starý, starší nebo mladší?	58
Vídeňský Hanák z Brna, který okrášlil Olomouc	53	Otec republiky	59
Letadlem do nebes k Pánubohu	54	A co bylo za zdí...	60

Olomouc C. a K. pevnostní. 62

Hurá do pevnosti!	66	Psychohrátky na doktory	74
Kam se poděly brány?	68	Sbohem, jezuité...	75
Z klášterů do kasáren.	70	Kasárna, kam se podíváte	77
Urozená mecenáška císařsko-královské armády	71	Nejvyšší šarže	77
Biskup, nebo generál?	72	Pozor, střílejte jinam!	79
Vězeň číslo 1	73	A máme triumfální oblouk!	81

Olomoucké parky 82

Jak to vše začalo	85	Pod rudou hvězdou	89
Nejzápadnější park	86	Olomoucké Tivoli	90
Přes park do školy	87	Rudolfe, Viléme, Smetano...!	90
Tři významné vily	87	Výstaviště Flora	91
Tak nám zabili Ferdinanda...	88	Javorová alej	91

Rudolfova alej.	93	Ljubav za ljubav.	98
Bezručovy sady	95	Za zvuků písní Maryčky Magdónovy	98
Co všechno vzal čas	95	Svatojakubský výpad.	99
Pevnost jako koruna.	97		

Olomoucí po stopách Habsburků . . 102

Branou neexistující císařovny	106	Urození hosté jezuitské koleje	113
Ve jménu tlapatého kříže.	106	A zase ten Josef.	114
Život za hradbami	108	Olomoucký Kaiserhaus.	116
Medicína pro churavého arcibiskupa	108	Císařovo šťastné klopýtnutí.	117
Pět habsburských otisků na olomoucké radnici.	110	Od Přemyslovců k Habsburkům.	118
Kde Jejich Veličenstva skládala hlavu.	111	Olomouc? Srdcová záležitost!	119
Před moravským parlamentem	112		

Olomoucká „nej“ 122

Jede, jede poštovský panáček	126	Dáma za všechny peníze	131
Z dcery hodolanského zámečnicka nejrychlejší Olomoučankou	126	Nástupci sv. Metoděje	133
Oko za oko, život za vědu.	127	Tudy kráčela česká historie	135
Ke cti Boha trojjediného.	128	Když se kašna vydá na cesty	137
Voňavý unikát	130	Co je malé, to je milé	138

❖ Zaniklá Olomouc

Legenda:

1. bývalá městská střelnice	15. Fischplatz	25. první sídlo Stavovské akademie
2. střelnice u bývalého Německého domu a Německý dům	16. U Soběharta	26. městské vězení
3. Mlýnský náhon	17. špitál sv. Ducha s kostelem	27. fojtství
4. klášter sv. Voršily	18. klášter kartuziánů	28. zádušní domky
5. kostel Svatých schodů	19. klášter augustiniánů kanovníků	29. špitál sv. Joba a Lazara
6. hostinec u Modré hvězdy	20. chrám Panny Marie na Přehradí	30. stavovská mincovna
7. kaple sv. Cyrila a Metoděje	21. kaple s reliéfem Panny Marie Opatrovnice	31. hotel Goliath
8. hotel Přerov	22. bývalý kostel sv. Máří Magdaleny v areálu Olomouckého hradu	32. hlavní městská strážnice a Křížová studna
9. Stavovská akademie	23. katedrála sv. Václava	33. bankovní domy rodiny Primavesi
10. objekt bývalé jízďárny	24. katedrální kostel sv. Petra a klášter sv. Jakuba	34. kostel a kaple sv. Markéty
11. solnice		35. dům U Bílého jednorožce
12. vodárna		36. kostel sv. Blažeje
13. domy koželuhů		
14. Úřad okresního hejtmána		

Detail Sarkandrovy kaple

☼ Zaniklá Olomouc

Stavby, které už nestojí, nebo stojí, a přesto nepoznáte, k čemu a komu sloužily

Ponořte se do tajů zaniklé Olomouce. Objevte místa, která navždy zmizela v propasti času, ale i objekty, které přečkaly do dnešních dnů, a i když kolem nich třeba denně chodíte, netušíte, jakému účely původně sloužily. Nechte si ukázat např. kostel sv. Jakuba, zaniklou městskou vodárnu, Fischplatz, fojtství, banku Primavesi, zrušené kláštery na Předhradí nebo slavnou olomouckou mincovnu.

Jedno velké moudro tvrdí, že jakmile něco končí, něco jiného zase začíná; nebo že zavřou-li se dveře, otevře se okno. I když člověk zrovna nemá rád změny, které jsou vždy jakýms takýms koncem provázené, aspoň se může upínat k nějaké naději. Takové naděje se průběžně nabízejí v koloběhu dějin a nevyhýbají se ani „neživým“ organizmům, jakými jsou města.

Ta svou tvář podstatným způsobem mění zpravidla z následujících důvodů. Na jedné straně to jsou zánik a zkázy v důsledku válek a požárů, na straně další potom ekonomický růst a hospodářský rozvoj.

Na první pohled by se přitom mohlo zdát, že „facelifty“ zapříčiněné obdobím blahobytu jsou božím požehnáním proti šrámům způsobeným ohněm a bitevními vřavami. Bohužel ne vždy tomu tak bývá a už mnohokrát se potvrdilo, že město, které nemělo na novostavby a přestavby

Základní informace:

Délka procházky: cca 3,6 km

Začátek: ulice U Stadionu

Konec: Blažejské náměstí

dostatek financí, se nám dochovalo v unikátní původní podobě.

O tom, že se to poměrně často týkalo i Olomouce, se budete moct přesvědčit během této vycházky.

Velké proměny města

K nejvýznamnějším mezníkům a důvodům zásadních proměn Olomouce patří zejména třicetiletá válka s osmiletou švédskou okupací před polovinou 17. století a následné vyhlášení pevnostního statutu. Dále je třeba připomenout velký požár města v roce 1709 a výstavbu tereziánského opevnění ve 40. a 50. letech 18. století. 19. století přineslo další zlom – v roce 1886 došlo ke zrušení olomoucké pevnosti a potom k městské asanaci.

Měšťanská střelnice

Jednou ze vzácných olomouckých staveb, která se však do dnešních dnů bohužel nedochovala, byla **bývalá měšťanská střelnice**, zvaná též Rotunda – díky rotundovitě pojaté střeše

Tympanon – původně svislá plocha ve štítu antického chrámu mezi hlavní římsou a střechou, v pozdější architektuře plocha nad dveřmi portálu nebo nad oknem

s kupolí. Až do konce 90. let 20. století stála, žel už ve značně zanedbaném stavu, v ASO parku v ulici U Stadionu.

Tento klasicistní objekt se stylově typickým trojúhelníkovým tympanonem, lizénovými rámy a půlkruhovými vysokými okny vznikl v roce 1838 podle projektu architekta Antona Archeho (1793–1851), který také pracoval ve službách olomouckých knížat arcibiskupů; především Ferdinanda Marii Chotka (1781–1836) a Maxmiliána Josefa svobodného pána ze Somme-

Lizéna – z francouzského lisière, „lem, okraj“ – svislý plochý pásovitý architektonický dekorativní článek členící fasádu; na rozdíl od pilastru nemá hlavičky ani patku

rau-Beckh (1769–1853). Parkově upravené okolí bylo v roce 1876, u příležitosti 18. narozenin korunního prince Rudolfa, jediného syna císaře Františka Josefa I., osazeno ještě sochou Austrie. Ta vzala za své hned krátce po vzniku republiky, celý objekt pak spolykal v roce 1998 požár, jehož spárům nakonec unikla jen kolekce několika původních krásně malovaných terčů olomouckých ostrostřelců. Následně nápady

Věděli jste, že...

... Anton Arche také přispěl na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO? Je totiž autorem mj. Maxmiliánovy kolonády a Maxmiliánova dvora v Podzámecké zahradě v Kroměříži, která mezi památky UNESCO patří od roku 1998.

na vystavění repliky poměrně brzy vyšuměly, a tak jediné, co kromě soklu střelnice zůstalo, jsou vzpomínky, staré pohlednice a fotografie.

Další olomoucká střelnice a Německý dům

Olomouc ovšem měla střelnici ještě jednu. Nízká přízemní stavba stojící vedle Německého domu tomuto svému účelu sloužila do roku 1946, než byla adaptována do podoby **Galerie výtvarného umění**. Objekt stál dalších 32 let, do svého zboření, v Hynaisově ulici na místě dnešního parkoviště před Slovanským domem. Dříve se mu však říkalo Dům německý, což naznačovalo, komu původně jako kulturní stánek sloužil.

Dům byl ovšem postaven za úplně jiným účelem. Původně se totiž jednalo o výstavní halu III. průmyslové a živnostenské výstavy nejnovějších vynálezů v Olomouci roku 1907. Nádherou secesní budovu realizoval původem brněnský architekt Siegfried Kramer (1877–1914).

Městská střelnice v Olomouci. Zdroj: Státní okresní archiv Olomouc. Sbírka obrazového materiálu a fotografií Olomouc, M 8-34, inv. č. 1892, sig. XVI / 49, přír. č. 855

Zrušený kostel Svatých schodů.
Foto: © Lehotsky / Wikimedia.com

a stavba se táhla dalších čtyřicet devět let. I když objekt dodnes stále stojí, kostel bychom v něm hledali marně. Nepřežil, jako mnoho dalších, reformy Josefa II. a už za napoleonských válek byl přestavěn na německý učitelský ústav. Místo bohatě členěného a sochami zdobeného průčelí se nám nabízí prostá fasáda a za ní Klaudiem Madlmayrem (1881–1963) adaptované interiéry domu spolku Žerotín.

Věděli jste, že...

... kostel Svatých schodů se mohl pochlubit relikviářem Kristova kříže a trnové koruny?

Blokové bourání ve jménu pokroku

Hned na třech místech olomouckého starého města, dokonce ve vzájemné bezprostřední blízkosti, v linii jedné ulice, narazíme na velkorysé realizace našich předků, jimž za obětí padly hned celé domovní bloky. Nejprve to bylo ve jménu české národní emancipace v převážně německém městě, ve dvou dalších případech ve jménu komerční socialistické výstavby.

Už v roce 1886 bylo za účelem demolice vykoupeno pět domů v České ulici (dnešní ulice 8. května) – mezi nimi i slavný **hostinec U Modré hvězdy**, kde se v roce 1800 ubytoval věhlasný ruský maršál Alexandr Vasiljevič Suvorov (1729–1800) – aby mohlo dojít k vybudování českého Národního domu. Už v březnu 1887 začalo 430 dělníků a 11 polířů se stavbou výrazné nárožní dominanty.

Věděli jste, že...

... Národní dům měl původně stát na Horním náměstí místo Salmova paláce? Německá radniční reprezentace však záměr v únoru 1886 našestěti překazila.

K dalšímu bourání došlo o století později přímo naproti. Na místě středověké **kaple sv. Cyrila a Metoděje** ze 14. století vyrostla na začátku 40. let 19. století mimo jiného hlavní městská škola, zbouraná v roce 1973, kdy se už intenzivně pracovalo na odbourávání celého domovního bloku, který nahradil obchodní dům Prior architekta Jana Melichara. O rok později také došlo k záchraně a přemístění torza románského domu z osady u někdejší rotundy sv. Mořice.

Zachráněných artefaktů ze staveniště mohlo být dozajista mnohem více, kdyby ovšem soudruzi nenechali dvě třetiny celé

40. let, druhá pak o dvacet roků později. Jejich místo od roku 1984 zabírá odstavné kolejiště tramvajů dopravního podniku.

Kudy na hejtmanství?

Dnes bychom na otázku dezorientovaného kolemjdoucího odpověděli jasně, že k hlavnímu nádraží. Ale dřív bylo pochopitelně všechno úplně jinak. Třeba když Olomouc za Josefa II. byla/nebyla sídlem okresního hejtmana. Obrat „byla/nebyla“ zní sice trochu pohádkově, ale realita pro bývalé hlavní město Moravy pohádková vůbec nebyla. Nejenže došlo k degradaci Olomouce na pouhé okresní město, ale navíc pro **úřad okresního hejtmana** ani nebyly prostory. Proto sídlil od roku 1784 provizorně v Uničově. Do Olomouce se přestěhoval až o devět let později. Kam přesně to bylo, už netušíme, ale zato přesně víme, že v roce 1807 zakoupil magistrát pro potřeby nového úřadu za 20 000 zlatých dům č. 21 v Pekařské ulici. Hejtmanství jej využívalo do roku 1854, než se přestěhovalo do zbrusu nového sídla postaveného na náměstí Republiky na parcele po zbořeném kostele Panny Marie na Předhradí (dnes městská knihovna).

Když se kašna vydá na cesty

Na křižení Pekařské, Denisovy, Ostružnické a Ztracené můžeme najít další ztracené místo staré Olomouce – někdejší rybí trh, **Fischplatz**, jak se mu říkalo v převážně německém městě. Na něm také původně stávala **kašna Tritonů**. A to až do konce 19. století, než byla rozebrána a znovu sestavena roku 1890 ve své dnešní lokaci na náměstí Republiky, protože na původním místě vyrostl dům, nově uzavírající celý domovní blok. Na Fischplatz

tedy Olomoučané úplně zapoměli, a většinou neznají ani polskou vojenskou písničku „*W Olomuńcu na Fischplatzu*“ (znění na str. 15), kterou si o místním seřadišti vojsk zpívali záložníci vracující se domů do Haliče. V Olomouci přitom sloužil velký počet rekrutů právě z této oblasti, zejména pak ze Zakarpatí.

Historický snímek kašny Tritonů na náměstí Republiky v Olomouci. Zdroj: Státní okresní archiv Olomouc. Sběrka obrazového materiálu a fotografií Olomouc, M 8-34, inv. č. 1777, sig. XV / 257, přír. č. 2826

podepsala kompletní novogotická přestavba provedená v letech 1883 až 1892 architektem Gustavem Merettou (1832–1888) v zakázce pro kardinála Fridricha Egona landkraběte z Fürstenbergu (1813–1892). Co ale nezaujal, je původní románské zdivo, které se nachází pod dnešní průčelní fasádou.

Věděli jste, že...

... zčásti pod presbytářem katedrály a pod hospodářským dvorem se nacházejí základy dvou kostelů z přelomu 9. a 10. století? Olomouc totiž patřila k důležitým velkomoravským centrům a Dómské návrší bylo už tehdy významným místem.

Kam se poděla katedrála č. 1?

Jelikož historie olomoucké diecéze je starší než historie katedrály sv. Václava, je jasné, že Olomouc musela mít **katedrální kostel** ještě jeden.

Byl zasvěcen sv. Petrovi a nacházel se v Křížkovské ulici č. 10 v místě dnešního Elisabethina, tedy budovy patřící filozofické fakultě.

Ztrátu katedrálního postu a degradaci na kostel farní „zajistila“ olomoucká přemyslovská knížežata Svatopluk a Jan Jindřich spolu s biskupem Zdíkem (okolo 1083–1150) stavbou katedrály nové. Zánik kostela jako takového můžeme připsat opět Josefovi II., jehož reformy chrám uznaly za nepotřebný a nadbytečný, a proto byl v roce 1792 zbořen.

K zaniklým stavbám ve stejné lokaci na tzv. Petrském návrší patří také **klášter sv. Jakuba**, založený původně pro řeholnice řádu sv. Augustina. Na konci 13. století byl svěřen pod patronát sv. Jakuba, než jej v roce 1524 zrušil biskup Stanislav I. Thurzo (okolo 1470–1540) a objekt zůstal čtyřicet tři roků prázdný. Klášter pak

zabydleli minorité, kteří jej roku 1680 s podporou knížete biskupa Karla II. hraběte z Liechtensteina a Castelcornu (1624–1695) rozšířili. Státní reformy klášter v roce 1785 zrušily, aby se sem na další století nastěhovala nemocnice s porodnicí a nalezincem. Demolice přišla s prvním rokem 20. století. Už dříve jsme zmiňovali druhou olomouckou vysokou školu – **Stavovskou akademii** (první byla jezuitská univerzita), založenou v roce 1724 k výchově šlechticů.

První sídlo Stavovské akademie, stále stojící, nalézáme v Křížkovské ulici 5, kde ho po pěti letech stavební aktivity dokončil Jan Jakub Kniebandl (okolo 1670–1730). Jak už bylo naznačeno, existence školy nebyla vůbec jednoduchá – ještě za Marie Terezie byla v Olomouci zrušena a i s univerzitou přeložena do Brna, odkud se po čtyřech letech vrátila, ovšem na novou adresu v Sokolské ulici.

Kde trpěl svatý Jan

Olomouc má od roku 1995 svého svatého, jehož svatost přijel přímo do města stvrdit papež Jan Pavel II. I když v jeho oficiálním programu návštěva místa, kde k umučení nebohého kněze došlo, nebyla, vy tak učinit můžete, vydáte-li se do Univerzitní ulice, kde dnes stojí Sarkanderova kaple. Dříve tu ovšem bylo **městské vězení**. K výkonu útrpného práva zde sloužilo od začátku 15. století do roku 1672, než došlo, v souvislosti se Sarkandrovým martyriem o dvaapadesát let dříve, k rozhodnutí o přestavbě na kapli.

A ani tuto kapli ze 17. století už dnes nemáme šanci vidět, protože dnes na jejím místě stojí druhá, v neobarokní podobě, o níž se v roce 1912 postaral architekt Eduard Sochor (1862–1947). Jeho portrétní bustu můžete vidět v horní části severní fasády.

Hned naproti Sarkandrově kapli, obrácena k michalskému kostelu, stojí školní budova. Původně to byla Jubilejní škola císaře

